

Слободан ЈАНКОВИЋ¹
Бранислав ЂОРЂЕВИЋ²

МИГРАЦИЈЕ У КОНТЕКСТУ КРИЗЕ НА БАЛКАНУ И У ЕВРОПИ

Abstract: European migrant crisis occurs in context of wider economic, institutional, cultural crisis of EU and candidate countries for the EU membership. These countries are in the Balkan Peninsula. Balkan or Eastern Mediterranean migrant route passes through states that have also strong demographic crisis with two features: low fertility and higher rates of emigration. Second chapter of the study deals with EU context of crisis, with crisis of common asylum and migration policy, its shortcomings and adjustments. Authors clearly point to the pressure made on Germany with record numbers of asylum applicants, transformation of Frontex and failures to develop joint and effective reaction at the EU level. In third chapter Jankovic and Djordjevic examine Balkan and Serbian response and local emigration crisis. In conclusion, authors present picture of security and other challenges to precarious Balkan political situation utterly destabilized by European migrant crisis.

Key words: Migrant crisis, EU common asylum and migration policy, Frontex, Balkans, Serbia, Germany.

¹ Др Слободан Јанковић, научни-сарадник у Институту за међународну политику и привреду, Београд. Рад је реализован у оквиру пројекта „Србија у савременим међународним односима: Стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународно економски, правни и безбедносни аспекти“, Министарства науке Републике Србије, ев. бр. 179029, за период 2011-2017. године.

² Др Бранислав Ђорђевић, ванредни професор, директор је Института за међународну политику и привреду, Београд. Рад је реализован у оквиру пројекта „Србија у савременим међународним односима: Стратешки правци развоја и учвршћивања положаја Србије у међународним интегративним процесима – спољнополитички, међународно економски, правни и безбедносни аспекти“, Министарства науке Републике Србије, ев. бр. 179029, за период 2011-2017. године.

Увод

“Do you speak English?” чест је покушај почетка разговора дошљака из неке Блискоисточне или средњеазијске земље на улицама Београда, а може бити и Суботице и других. Убрзо, после прве реченице следи појашњење да је та особа избеглица и да му је потребно нешто новца да једе, „само један бурек”. Србија и околне земље се дуго нису суочавале са имигрантима из далеких земаља уз изузетак кинеског таласа насељавања од 1990-их. После почетног јавног оптимизма и наглашавања потребе хуманитарног приступа политичара у Србији и у већем броју земаља ЕУ, почели су да преовлађују забринутост због проблема смештаја, економског трошка, интеграције и коначно безбедносних изазова као последица најновије велике мигрантске кризе (2015–2016). Са урушавањем *Заједничког система азила ЕУ, Даблинске регулативе* као и пропашћу наредних покушаја да се уведе нешто налик заједничкој и солидарној политици контроле миграција – попут одлуке о прерасподели 40 па још 120 хиљада миграната из Италије и Грчке по систему квота³ – дошло је до измена у области контроле граница, координације обавештајних служби и наговештаја повећане сарадње војски држава чланица.

Поред нерегуларних миграната и азиланата у ЕУ се 2014 легално уселило још око 1,3 милиона странаца (лица које имају држављанство које није ЕУ).⁴

Иако је број миграната/избеглица који су преко Средоземља придошли у европске земље 2016. био 362.376, дакле око три пута мањи него 2015. (1.015.078 људи)⁵, а у периоду 1. јануар – 8. март 2017. драстично опао у односу на претходну годину, последице кризе нити сама криза нису ни издалека окончане. Основана су страховања да се ради о затишју пред буру,

³ *Council Decision establishing provisional measures in the area of international protection for the benefit of Italy and Greece*, 12098/15, Council of the European Union, Brussels, 22 September 2015 Интернет, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12098-2015-INIT/en/pdf>, приступ: 23/02/2017.

⁴ “Емиграција и имиграција”, *Vreme* 22.03.2017, Интернет, <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1484697>, приступ 25/03/2017.

⁵ UNHCR, <http://data.unhcr.org/medportalviz/dist/>, приступ 11/03/2017; и Mediterranean situation, UNHCR, Интернет, <http://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>, приступ 11/03/2017.

имајући у виду крхкост договора Европе уније и Ердоганове Турске. Томе доприноси и претња покретања огромног броја миграната који бораве у Турској и на обалама северноафричких земаља, али и нестабилност саме унутарполитичке кризе у Турској која није окончана након неуспелог пуча јула 2016. Извештај Фронтекса говори о забринутости да би 2017. могло доћи до новог прилива миграната из Турске због неадекватног рада тамошње војске, полиције и обалске страже.⁶

Због географског положаја Република Србија је уз Македонију захваћена таласом миграција ка севернијим чланицама ЕУ на источно-средоземној рути коју називамо и Балканска. Од почетка кризе балканске земље су имале различите приступе, од најлибералније Србије до Бугарске и Хрватске које су међу првима затварале границе на Балкану. Усред урушавања Унијских механизма и јачања унутареунијске кризе у текућем процесу, саме земље чланице, иначе све у процесу приступања или придруживања ЕУ, нису водиле конзистентну политику. То је утицало и на међубалканске односе, у коме овдашње земље добијају мало више простора за самосталне акције због све видљивијег слабљења перспективе приступања земаља у центру Балкана, те Албаније и Црне Горе бриселског творевини.

Занимљиво је да све више највиших званичника земаља чланица заузима став о неопходности превенције имиграција, њиховог блокирања или и трајнијег задржавања истих у сабирним или прихватним центрима на територијама трећих држава. Тако је аустријски министар спољних послова Себастијан Курц у више наврата наводио како би Унија требало да примени аустралијски модел и мигранте који захтевају азил или илегално покушавају да пређу на тле ЕУ, смести у прихватне центре изван држава чланица. У том контексту, и Курц и други ЕУнијски политичари као сабиралиште исељених лица – миграната, наводе осим изваневроских земаља и земље Западног Балкана.⁷ Слично је раније предлагао и

⁶ “Border agency Frontex believes ‘EU Turkey deal’ is shaky”, Internet, <http://sofiaglobe.com/2017/04/09/border-agency-frontex-believes-e-u-turkey-deal-is-shaky/>, приступ: 11/04/2017.

⁷ “Hier streiten zwei Konservative über den rechten Weg”, *Bild* 04.03.2017, Интернет, <http://www.bild.de/politik/ausland/jens-spahn/hier-streiten-zwei-konservative-ueber-den-rechten-weg-50701468.bild.html>, и “Austrian foreign minister suggests ‘refugees should be held offshore’”, 05.06.2016, Интернет, <http://www.dw.com/en/austrian-foreign-minister-suggests-refugees-should-be-held-offshore/a-19307391>, приступ: 10/03/2017. “German ministry wants

француски политичар Саркози, али таквог става је и Мађарска, донекле и Пољска и Словачка. У пракси је то донекле и почело да се остварује, јер је проток миграната толико успорен да је практично заустављен, они који сусе нашли у Србији или Грчкој бораве више месеци у земљама транзита без могућности да наставе пут Немачке, Аустрије или неке друге земље.

Мигрантска криза је можда убрзала процесе даљих институционалних промена ЕУ и њихове политике према земљама које настоје да једног дана постану земље чланице.

Процес проширења ЕУ је већ пре пријема Хрватске 2013. године прилично успорен усред економске и институционалне кризе. Проблем распада инструмената Европске суседске политике на јужном и источном Медитерану, уз стално погоршање односа са Русијом, одразио се и на политику проширења. Тиме је најозбиљније засада доведена у питање несигурна перспектива балканских земаља које нису постале чланице Уније.

Поред тога што су Србија, Македонија, Грчка и у мањој мери Бугарска, земље транзита, оне су, поготову земље изван Уније, земље порекла. Из Србије, Босне и Херцеговине, Македоније и Хрватске одлази значајан број становника. Цифре људи који одлазе трбухом за крухом, попримиле су такве размере да се слободно може говорити о егзодусу. То је балканска емиграциона епидемија којој се не придаје довољно пажње у јавности. Тако поред мигрантске кризе која је погодила бриселску Унију, а којој претходи дестабилизација Блиског истока, Балкан трпи емиграциону кризу, као последицу изузетно лошег економског стања, и слојевите кризе која има друштвене одлике, дуготрајнији пад и обезвређивања етичког понашања.

Какве безбедносне али и политичке последице могу очекивати Србију и друге земље Балкана због процеса које је убрзала мигрантска криза? Да ли ће нерешавање односа званичних Брисела и Анкаре, уз растућу нестабилност институција у Македонији, у Босни и Херцеговини и

to return asylum seekers to Africa”, 6 November 2016, <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/german-ministry-refugee-migrants-asylum-seekers-africa-libya-tunisia-egypt-australia-a7400681.html>, “Germany REJECTS Merkel’s ‘safe countries’ proposals to deport North African migrants”, Express Mar 11, 2017, Интернет, <http://www.express.co.uk/news/world/777850/Germany-reject-safe-countries-migrant-crisis-Tunisia-Algeria-Morocco-Angela-Merkel-setback>, приступ: 13/03/2017.

међуетничких односа у јужној српској покрајини променити домете Уније на Балкану? Како обе мигрантске кризе, балканска и европска утичу на балканске односе?

Европски контекст кризе

Према подацима УНХЦР у свету је крајем 2015. било 65,3 милиона насилно пресељених или исељених људи од чега су избеглице 21,3 милиона. Пораст броја избеглица је огроман и средином 2015. је већ био за 45 одсто већи у односу на 2012. годину.⁸ Од укупног броја у Европи је било смештено свега 6 одсто те популације.⁹ Међутим, у Европу и уопште у развијене земље у далеко већем броју долазе регуларни мигранти. Интерно расељена лица у ратом захваћеним земљама чине већину броја којим барата УНХЦР. Међународна организација за миграције је указала на рекордан број миграната, лица која живе у земљи у којој нису рођена, 2015. Те године их је широм света било 244 милиона, дакле скоро четири пута више него избеглица, тражилаца азила и интерно расељених.

Укупно узев, број миграната у земље ЕУ на годишњем нивоу готово увек износи по пар стотина хиљада. Фрапантан пораст људи који су без докумената или ван легалних прелаза прешли у земље чланице је 2014. изузетно порастао и 2015. наставио растући тренд да би 2016. опет био велики број нерегуларних имиграната. Тако је 2014. 276.113 људи илегално ушло у ЕУ што је било 138 одсто више него претходне године. Следеће, 2015. године та цифра се попела на око 1,3 милиона (Pewresearch). Велики број њих је за прелазак користио кријумчарске мреже. У односу на 2013. број нерегуларних миграната који су користили балкански правац порастао је за 310 одсто. Међутим, велики број људи, пореклом изван ЕУ је истих година легално мигрирао у земље чланице Уније (види графикон 1). Годинама се такође исељава значајан број странаца и домицилног становништва, па је релевантна цифра за промене у броју становништва,

⁸ "IOM Releases Global Migration Trends 2015 Factsheet", IOM, 04/09/2016, Интернет, <https://www.iom.int/news/iom-releases-global-migration-trends-2015-factsheet>, приступ: 08/01/2017.

⁹ *Figures at a glance*, UNHCR, <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>, приступ: 18/2/2017.

настале као последица миграција износ нето миграције (разлика између имиграције – усељавања – и емиграције – исељавања).

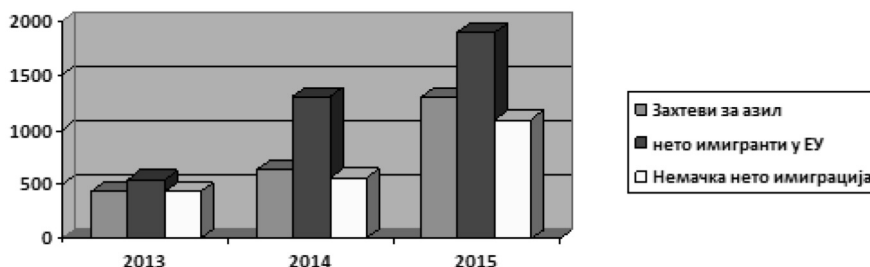
Немачка је 2015. постала земља са највећим бројем тражиоца азила у Европи али и највећим бројем укупних имиграната. Према подацима немачког Државног завода за статистику (Statistische Bundesamt) те године је у Немачку имигрирало 2,14 милиона људи. Када се од те цифре одузме број исељених из Немачке исте године, добије се бројка од укупно 1,14 милиона нето миграната. Оно што је још значајније ако имамо у виду наступајуће друштвене промене и изазове за политику интеграције, јесте да је више Немаца напустило ту земљу него што их се вратило или доселило па је плус у броју странаца те 2015. био још већи и износи 1,15 милиона.¹⁰ Иначе, рекорд од 2015. премашио је претходно највећу нето бројку странаца миграната у Немачку, од 1992. године када их је из бивших комунистичких и других земаља било укупно 596.392 више придошних него свих странаца који су напустили земљу.¹¹ Уједно, упркос пораста депортација и исељавања, нето миграција је поставила апсолутни рекорд у немачком случају још од почетка статистичког праћења миграција 1961. године.¹²

¹⁰ *Migration between Germany and foreign countries 1991 to 2015*, Statistische Bundesamt, Интернет, <https://www.destatis.de/>, приступ: 02/04/2017.

¹¹ Ibid.

¹² “Two million: Germany records largest influx of immigrants in 2015”, Интернет, <http://www.dw.com/en/two-million-germany-records-largest-influx-of-immigrants-in-2015/a-19131436>, приступ: 22/01/2017.

Графикон 1. Мигранти и азиланти у ЕУ и Немачку
(у стотинама хиљада)

извор: Eurostat, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics#Main_statistical_findings;
<http://www.dw.com/en/two-million-germany-records-largest-influx-of-immigrants-in-2015/a-19131436>;
<http://uk.reuters.com/article/uk-germany-immigration-idUKKBN0E20LT20140522>;
<http://www.pewresearch.org/fact-tank/2016/06/15/immigrant-share-of-population-jumps-in-some-european-countries/>;
http://ayildiz.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2011/01/2015-migration-in-eu-infographic_en.pdf

Велики број досељеника у земље Уније долази у тренутку преплитања неколико криза што је нагласило проблем интеграције, смештаја и статуса миграната који су дошли као избеглице, потенцијални азиланти и нерегуларни мигранти који су се махом представљали као избеглице. То је посебно битно имајући у виду да је ЕУ готово од настанка као једну од две кључне компоненте односа са земљама Северне Африке и Блиског истока подразумевала регулисање миграција. То је био саставни део и Барселонског процеса, тј. ЕвроМеда (од 1995.) и Уније за Медитеран – УзМ – од 2008. године. Оба инструмента су пропала.¹³

Циљеви из Заједничке Афричко-ЕУ стратегије односе се и на северни део тог континента па се из њих може препознати о политика према Блиском истоку:

¹³ Види више о томе у: Слободан Јанковић, „Политика ЕУ према источном и јужном Медитерану”, *Национални интерес*, Број 3/2014 год. X vol. 21, стр. 71-91.

„а) одржање мира и безбедности, кроз политику превенције конфликта и дугорочне изградње мира кроз разрешења постојећих сукоба и учвршћивања одрживог развоја;¹⁴

б) неометани приступ сировинама и тржиштима ових земаља;

в) контрола миграционих кретања, која је још увек у највећој мери у надлежности држава чланица и представља једну од најоштријих дебата по питању националног суверенитета односно надлежности ЕУ.¹⁵

Мирне границе и мирно суседство ЕУ настоји да оствари кроз: а) регионални приступ; евромедитеранско партнерство и УзМ; и б) билатерални приступ — стварање појаса придружених земаља на истоку и југу, од којих би оне на јужном (али и источном) Медитерану могле напредовати до *Напредног статуса*.¹⁶ Дакле, као и у случају земаља које имају намеру да се интегришу у ЕУ, Унија се служи политиком условљавања и нуђења Споразума о придруживању (Association Agreement–AA), изузетно и *Напредног статуса* (Advanced status-AS). Осим тога, ЕУ је у више докумената предвидела могућност војног ангажмана за остварење мира и безбедности.¹⁷

Пад система

Због огромног броја људи који су тражили азил, првенствено у Немачкој, Немачка је још маја 2015. привремено суспендовала Даблински систем за сиријску популацију.¹⁸ Међутим, и остале групе су то искористиле. У пракси се испоставља да већина миграната или избеглица даје лажне податке, а не постоје базе података у земљама порекла са

¹⁴ *The Africa-EU Strategic Partnership: A Joint Africa-EU Strategy*, Lisbon, 9 December 2007, 16344/07 (Presse 291), pp. 2,3,5.

¹⁵ Види о томе у: Слободан Јанковић, „Савремени миграциони трендови: последице по Србију”, *Национални интерес*, бр. 2, год. VI, vol. 8, Београд 2010.

¹⁶ Sabine Fischer, Erwan Lannon, “The ENP Strategic Review: the EU and its neighbourhood at a crossroads”, *European Union Institute for Security Studies*, ISS Analysis May 2011, p. 3.

¹⁷ Слободан Јанковић, „Политика ЕУ према источном и јужном Медитерану”, *op. cit.*, стр. 75.

¹⁸ “Germany suspends ‘Dublin rules’ for Syrians”, *DW*, 25.08.2015, Интернет, <http://www.dw.com/en/germany-suspends-dublin-rules-for-syrians/a-18671698>, приступ: 10/02/2017.

којима би се могли поредити идентитети пријављени органима земаља чланица ЕУ. Због унутрашње-политичког притиска, немогућности брзе интеграције огромног броја миграната, како регуларних тако и ирегуларних, те немоћи да се појеиним земљама чланицама наметне поштовање одлука о релокацији, тј. квотама за размештај дела миграната, Немачка а са њом и друге чланице окренуле су се строжијој контроли граница, избацивању лица којима није одобрен азил као и повратку важења даблинске регулативе. Тако је Немачка на основу четврте Препоруке Евроске комисије од 8. децембра 2016,¹⁹ почела да од 15. марта 2017. враћа у Грчку све оне који су илегално прешли границу у тој јужној чланици, и пробали да траже азил у некој другој земљи Уније.²⁰

Систем квота, односно процес премештања и пресељења (*relocation and resettlement*) је пропао иако се званично, уз стално пратеће лицемерје ЕУ бирократије и политичке клике, он још увек спроводи. Наиме, иако је Европска комисија још 20. априла 2015. Европском савету министара спољних и унутрашњих послова ЕУ представила хитан план за решење миграторног притиска, Европски савет је тек 25 и 26. јуна увојио одлуку о привременом (механизму) за пресељење и премештај 40.000 миграната из Грчке и Италије у року од две године. Осим тога, Европски савет, као највише тело Уније је 22. септембра 2015. усвојио одлуку о премештају и пресељењу још 120.000 људи из горе наведених земаља у друге чланице ЕУ. У тексту се наводи да првих 54.000 треба да буде премештено у року од 12 месеци од датума који није прецизиран.²¹ Готово две године касније, и даље се спроводи механизам чији су рокови истекли, али и регистроване избеглице из 2015. даље избегле на север. При пажљивом читању 11. извештаја о спровођењу тог програма, може се закључити да људи на које се он односи једноставно више нису ту. У документу се наводи да је до 12. априла 2017. регистровано укупно 34.997 лица у Грчкој и Италији за пресељење, при чему се барем у случају Италије, мисли првенствено на оне, махом Еритрејце, који су

¹⁹ Recommendation on the conditions for resuming Dublin transfers of asylum seekers to Greece, МЕМО/16/4253, 8 December 2016, Интернет, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-4253_en.htm, приступ: 16/03/2017.

²⁰ "EU restarts asylum seeker returns to Greece", DW 15.03.2017, Интернет, <http://www.dw.com/en/eu-restarts-asylum-seeker-returns-to-greece/a-37939811>, приступ: 16/03/2017.

²¹ *Council Decision establishing provisional measures in the area of international protection for the benefit of Italy and Greece*, 12098/15, op. cit.

пристигли током 2016. и 2017, дакле особе које су стигле након доношења одлука о смањењу већ тада постојеће мигрантске кризе.²²

Даљи наставак промене односа према избеглицама и нерегуларним мигрантима се види из одлуке Европског суда правде од 7. марта 2017. Суд је пресудио да ЕУ чланице нису обавезне да дају 'хуманитарне' визе избеглицама у дипломатским представништвима изузев у случају да се докаже како су оне изложене мучењу — тортури.²³

Укупни број миграната и број азиланата у земљама ЕУ изузетно варира и број радних миграната је најчешће далеко већи. Са мигрантском кризом 2015-16. дошло је до поклапања броја странаца који имигрирају са бријем азиланата. Година 2015. и 2016. оборени су сви рекорди у броју лица која су затражила азил у земљама ЕУ. Већ је 2014. забележен фрапантан пораст људи који су без докумената или ван легалних прелаза прешли у земље чланице и затражио азил, да би та цифра порасла 2015. Укупни број нерегуларних имиграната од којих су неки и избеглице је опао 2016. али је број оних који су поднели захтев за азил био отприлике исти 2016. као и 2015. У периоду од 2006. године број тражилаца азила у земљама ЕУ је полако растао почев од укупне цифре која је износила нешто мање од 200 хиљада.²⁴ Број захтева за азил је већ 2014. скочио за око 50 одсто у односу на 2013, па је те године 626.900 лица поднело захтев за азил, да би 2015. та бројка скочила за још 100 одсто, на 1.322.825 људи и 1,258,865 у 2016. години.²⁵ Ови подаци се разликују од броја миграната (и избеглица) пристиглих тих година јер се дешавало да иста лица поднесу захтев за азил у Мађарској па у Немачкој и слично. Драстичне размере

²² *Report From The Commission To The European Parliament, The European Council And The Council, Eleventh Report On Relocation And Resettlement*, Brussels, 12.4.2017 COM(2017) 212 Final, <http://www.statewatch.org/news/2017/apr/eu-com-11th-report-relocation.pdf>, приступ: 20/03/2017.

²³ DW 07.03.2017, Интернет, <http://www.dw.com/en/european-court-of-justice-rules-against-humanitarian-visas-for-refugees/a-37834318>, приступ: 12/03/2017.

²⁴ *Asylum Statistics*, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics, приступ: 18/03/2017.

²⁵ *Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex Annual aggregated data (rounded)*, Eurostat 13-3-2017, Интернет, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyappctza&lang=en, приступ: 18/03/2017.

повећања захтева за азил у Немачкој јасне су ако се узме у обзир да је 2008. године у тој земљи било 26.845 захтева за азил, да би 2016. она била око 28 пута већа, тј. било је 745.155 подносилаца захтева за азил.²⁶

Када се ради о броју миграната који је дошао нерегуларним путем у ЕУ, а преко Средоземља, њих је 2014. године било 276.113, то јест 138 одсто више него претходне године. Свакако рекорд је постављен 2015. када је тим путевима, готово сви преко Балкана и Италије, у ЕУ ушло више од милион људи. Велики број њих је за прелазак користио кријумчарске мреже. Опет је највећи број дошао у саму Немачку, 967.500 у 2015.²⁷ Са 8,7 милиона странаца који су легално боравили на њеној територији 1. јануара 2016, та држава има највечи број странаца у Унији. Следе је United Kingdom (5.6 million), Italy (5.0 million), Spain (4.4 million) and France (4.4 million).²⁸

Од балканских земаља, Албанија, али и окупирана територија Косова и Метохије, биле су главни извор азиланата, свака са по нешто више од 65 хиљада захтева.²⁹

СТИЦАЈ ЕКОНОМСКЕ И МИГРАНТСКЕ КРИЗЕ ДОВОЕ ЈЕ ДО ТОГА ДА ЈЕ ЕУ ВРЛО БРЗО, НАКОН КРАТКОТРАЈНОГ ТАЛАСА ПРИЈЕМА МИГРАНАТА, ПОНОВО У ФОКУС СВОЈЕ ПОЛИТИКЕ ПРЕМА ЈУЖНИМ АЛИ И ИСТОЧНИМ ОБАЛАМА СРЕДОЗЕМНОГ МОРА СТАВИЛА КОНТРОЛУ МИГРАЦИЈА. ТО ЈЕ ПОКУШАНО ДА СЕ УРАДИ КРОЗ а) СЕРИЈУ БИЛАТЕРАЛНИХ СПОРАЗУМА, БИЛО ЗЕМАЉА ЧЛАНИЦА, БИЛО САМЕ ЕУ СА ЗЕМЉАМА ТРАНЗИТА ИЛИ И ПОРЕКЛА, ПОПУТ ТУРСКЕ, ЛИБИЈЕ, ЕГИПТА, СУДАНА, ПОКУШАЋЕ СЕ И СА ТУНИСОМ И АЛЖИРОМ,³⁰ И б) ЈАЧАЊЕМ БЕЗБЕДНОСНИХ ИНСТРУМЕНАТА

²⁶ Ibid.

²⁷ *Immigration by citizenship*, 2015, EUROSTAT, Интернет, [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Immigration_by_citizenship_2015_\(%C2%B9\).png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Immigration_by_citizenship_2015_(%C2%B9).png), приступ: 08/04/2017.

²⁸ EUROSTAT, Интернет, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics, приступ: 31/03/2017.

²⁹ EUROSTAT, Интернет, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf>, приступ: 18/03/2017.

³⁰ "Sudanese Government Sends the Janjaweed Against Eritrean Refugees", *Africa Monitors* August 29, 2016, Интернет, <https://africamonitors.org/2016/08/29/sudanese-government-sends-the-janjaweed-against-eritrean-refugees/>, приступ: 29/03/2017; <http://www.middleeasteye.net/news/impatient-eu-looks-deal-significantly-reduce-libya-migration-1165577519>.

контроле спољних и унутрашњих граница ЕУ кроз стварање заједничке обалске страже и проширења капацитета Фронтекса. Ту спада и оснивање и реформа Евродака (Eurodac) 2016.³¹

Када су у питању билатерални уговори и договори, са Египтом је за сада постигнут само папир намера под насловом *Могућности за развијање сарадње са Египтом у питању миграција*.³² Са Турском акциони план је усаглашен још 15. октобра 2015,³³ да би у марту 2016. нови договор био достигнут на најнижем формалном нивоу – у заједничкој изјави.³⁴

Балканска и српска миграциона криза

Балканска рута је природни пут миграната који иду из Сирије, Ирака, Ирана и Авганистана. Турска је једно време деловала као проточни бојлер а са њом и Србија и Македонија које су за разлику од Бугарске и донекле Грчке, настојале да не спречавају реку људи која се кретала пут Малмеа, Келна, Франкфурта и Беча. Процес запречавања миграната почео је у земљама ЕУ, прво са Француском и Мађарском јуна 2015. да би Немачка 13. септембра 'привремено' увела граничне контроле како би успорила мигранте који су долазили преко Аустрије, за шта су добили и подршку Европске комисије.³⁵ Аустрија је послала војску на границу са Словенијом а почетком 2016. – 24. фебруара – организовала и конференцију "Managing Migration Together" на којем су 8 земаља и окупирано КиМ

³¹ *Common European Asylum System reform: Council ready to start negotiations on Eurodac*, Интернет, <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/12/09-asylum-system/>, приступ: 12/02/2017.

³² "Options on developing cooperation with Egypt in migration matters", <http://www.statewatch.org/news/2016/dec/eu-com-eeas-non-paper-egypt-migration-cooperation.pdf>, приступ: 04/04/2017.

³³ EU-Turkey joint action plan, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5860_en.htm.

³⁴ EU-Turkey Statement&Action Plan, Интернет, <http://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-towards-a-new-policy-on-migration/file-eu-turkey-statement-action-plan>.

³⁵ European Commission Statement following the temporary reintroduction of border controls by Germany, particularly at the German-Austrian border, European Commission, Brussels, 13 September 2015, Интернет, http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-15-5638_en.htm.

донели одлуку о блокирању балканске руте на грчко-македонској граници. Тада се и Србија, као учесница конференције, придружила режиму блокаде слободног протока нерегуларних миграната и тражилаца азила.³⁶ Немачка и Аустрија су после више продушетака контроле граница, јануара 2017. обзнаниле да задржавају пограничне контроле на неодређено време.³⁷

Међутим, проблем са нерегуларним мигрантима не представља једину кризу која погађа Балкан.

На нашем полуострву у току је неколико криза а) демографска: иселавање и изумирање домаћег становништва, б) економска: претња насељавања културно и језички страног становништва, великом већином нешколованог и тиме неспособног да покрене, подстакне и допринесе привредном развоју, осим у екстензивној пољопривреди, што подразумева и борбу око земљишта; в) безбедносна: наставак стварања 'Велике Албаније', пројекта у доброј мери потпомогнутом и покренутом изван Балкана, при чему некад и сам албански фактор диктира темпо.

У склопу истраживања миграција потребно је пре свега осврнути се на српску емиграциону кризу. „У тексту „Демографска „будућност“ Србије“, објављеном у зборнику Уније синдиката просветних радника Србије, „Колико коштају илузије“, професори Миљан Мићуновић и Милан Селаковић су, на основу података које им је доставио демограф др Владимир Никитовић, записали следеће: „Зашто жмуримо пред нестајањем? Да ли нас узнемирава податак да смо за последњих десет година остали без 400.000 људи? Зашто затварамо очи пред чињеницом да жене у Србији први пут рађају са непуних 28 година и да просечан мушкарац постаје отац у 33-ој години, а онда нас изненади сазнање да је трећина бракова у Србији без потомства. Јесмо ли забринути што свако пето домаћинство у овој земљи чини само један члан?/.../ Данас, старијих од 65 година има 2,5 пута више него младих, па се отуда демографска старост (просечна старост грађана) повећала и износи 42,2 године./.../ Србија улази у ред десет најстаријих

³⁶ „Managing Migration Together“, Vienna, 24 February 2016 <https://www.bmeia.gv.at/en/the-ministry/press/announcements/2016/02/managing-migration-together/>, приступ: 10/03/2017.

³⁷ „Death of Schengen: Germany-Austria Border Control Extended Indefinitely“, *Breitbart*, 19 Jan 2017, Интернет, <http://www.breitbart.com/london/2017/01/19/death-free-movement-germany-austria-border-control-indefinite/>, приступ: 21/01/2017.

популација на свету (чак 2,9 милиона грађана је старије од 50 година). Узроци су пре свега веома низак наталитет, висок морталитет, проблем зачећа, касно родитељство, али и сиромаштво, незапосленост, себичност и борба за „голу“ егзистенцију.”³⁸ Близу половине становништва живи на потезу Нови Сад до Лесковца са изузетком Крагујевца и Суботице.

Нестајање Србије и Срба осим недовољним рађањем (фертилитет је недовољан још од 1930. годишта), узроковано је и масовним исељавањем, на шта је упозорио у више наврата и проф. Гречић. Он је у штампаним медијима указао да „око две трећине младих жели да напусте земљу.” Према подацима ОЕЦД, Гречић наводи да од 2009. расте број српских емиграната у најразвијеније земље, па је 2009. било 27 хиљада исељеника из Србије док их је 2014. било више него дупло – чак 58 хиљада. Највећи раст десио се 2014. године – за чак 29,4 одсто.³⁹ Подаци за 2015. и 2016. су недоступни, можемо с правом нагађати да је број побеглих, исељених или како год названих, држављана који су напустили Републику Србију вероватно сличан бројки из 2014.

Драматичне размере исељавања и опадања радости живота, тј. жеље за рађањем, видљиво је пре свега у Хрватској али и у Федерацији БиХ. У Федерацији је, према извештавању тамошњих медија сваке године по пет хиљада првака мање.

Хрватску такође погађа егзодус, петнаестак година након постизања вековног сна стварања готово моноетничке државе.

Албанска страна иако такође погођена исељавањем, настоји да убрза процес стварања заједничке политичко-територијалне организације кроз стварање Асоцијације албанских локалних самоуправа са територија Албаније, Македоније, Црне Горе и Србије (на КиМ и са Прешевом и Бујановцем) 2016, кроз усвајање ‘тиранске’ платформе 2017. за Македонију и истовремене најаве претварања локалних албанских снага безбедности у јужној српској покрајини у албанску Војску Косова.

³⁸ Према: Владимир Димитријевић, “Демографски слом Србије и могућности обнове”, <http://www.fsksr.rs/fond-strateske-kulture/ostalo/demografski-slom-srbije-i-mogucnosti-obnove-razmisljanje-na-rusevinama/>, приступ: 20/03/2017.

³⁹ Интернет, <http://www.blic.rs/vesti/drustvo/stacemo-pod-jednu-sljivu-srbiju-za-samo-sest-godina-napustilo-cak-27500/31516v4>, приступ: 07/04/2017.

Мигрантска криза је можда убрзала процесе даљих институционалних промена ЕУ и њихове политике према земљама које настоје да једног дана постану земље чланице. Криза Уније и у Унији, и текуће сукобљавање Вашингтона, али и Брисела са Москвом, утицали су и на убрзавање процеса одлучнијег и видљивијег усаглашавања деловања албанских политичких и безбедносних иницијатива на простору онога што је дугорочна тенденција њихових елита: а то је стварање тзв. Природне, односно велике Албаније. Наставак западне подршке албанском фактору на Балкану за последицу има трајну нестабилност што такође негативно утиче на демографску ситуацију. Осим утицаја на демографске токове јачање албанског политичког фактора представља последњих двадесетак година и изговор НАТО да буде присутан на балканском полуострву и тиме донекле контролише и домете политике ЕУ на тим просторима.

Закључак

Мигрантска криза која је захватила Европску унију од 2015. године отворила је низ питања која су годинама гурана под тепих зарад фразеологије о солидарности, толеранцији, отворености и сличном. Све оно што је промовисано као 'европска вредност' доведено је у питање током великог померања људи из Азије и Африке у земље чланице Уније, углавном преко две медитеранске руте: централне — апенинске (Италије) и источне – Балканске, која је обухватила и прастари путни правац Солун, Вардар, Морава до Београда и даље на запад и север. Готово сви они који су пошли том источном рутом, прошли су и кроз Србију. Неколико година након признања краха мултикултурализма, Немачка је била суочена са приливом изузетно бројног неевропског, дакле културно другачијег становништва у односу на етничке Немце.⁴⁰

Осим међународне, интерконтиненталне мигрантске кризе која има одлике сеобе народа, још једна, паралелна мигрантска криза прети Србији и Балкану. Прва је значајно успорена од марта 2016. године (ЕУ-Турског

⁴⁰ "Germany's Angela Merkel: Multiculturalism has 'utterly failed'", *CS Monitor*, <http://www.csmonitor.com/World/Global-News/2010/1017/Germany-s-Angela-Merkel-Multiculturalism-has-utterly-failed>, приступ: 24/11/2014.

договора). Друга је масовна емиграција из Србије и већине других земаља и територија на полуострву.

Безбедносна претња по Србију али и Хрватску, Бугарску и Румунију, па шире гледано и и Европу уније, у том контексту долази од:

- а) потенцијалне терористичке претње јер немали број миграната на путу кроз балканске земље јесу бивши борци исламистичких милиција, тј. терористичких организација које су деловале или делују у Сирији, Ираку, Авганистану и другде.
- б) изузетног пада броја регрута у балканским земљама и оних потенцијално способних да служе војску и на други начин допринесу одбрани земље.
- в) слабљења могућности преокретања економских трендова набоље због неповољне старосне структуре становништва, тј. смањивања броја оних који могу да допринесу опоравку и развоју привреде.
- г) 'заглављивање' миграната на нежељеној дестинацији представља проблем јер онемогућава интеграцију и отежава решавање статуса таквих особа.

Претња по БиХ која се као и територија АП КиМ налази под мањим или већим страним надзором, долази и од сталних унутрашњих сукобљавања трију народа те могућности распада те земље због покушаја мајоризације од стране муслиманског становништва и невољног прихватања опстанка саме БиХ од стране преостала два народа.

Македонија је под сталном претњом одмрзавања међуетничког сукоба и поделе државе.

Литература

Документи

- *Asylum and first time asylum applicants by citizenship, age and sex Annual aggregated data (rounded)*, Eurostat 13-3-2017, Интернет, http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=migr_asyappctza&lang=en, приступ: 18/03/2017.

- *Asylum Statistics*, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Asylum_statistics, доступ: 18/03/2017.
- “Border agency Frontex believes ‘EU Turkey deal’ is shaky”, Интернет, <http://sofiaglobe.com/2017/04/09/border-agency-frontex-believes-e-u-turkey-deal-is-shaky/>, доступ: 11/04/2017.
- *Common European Asylum System reform: Council ready to start negotiations on Eurodac*, Интернет, <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/12/09-asylum-system/>, доступ: 12/02/2017.
- *COUNCIL DECISION establishing provisional measures in the area of international protection for the benefit of Italy and Greece*, 12098/15, Council of the European Union, Brussels, 22 September 2015 Интернет, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12098-2015-INIT/en/pdf>, доступ: 23/02/2017.
- Options on developing cooperation with Egypt in migration matters”, <http://www.statewatch.org/news/2016/dec/eu-com-eeas-non-paper-egypt-migration-cooperation.pdf>, доступ: 04/04/2017.
- European Commission Statement following the temporary reintroduction of border controls by Germany, particularly at the German-Austrian border, European Commission, Brussels, 13 September 2015, Интернет, http://europa.eu/rapid/press-release_STATEMENT-15-5638_en.htm,
- EUROSTAT, Интернет, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics, доступ: 31/03/2017.
- EUROSTAT, Интернет, <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7203832/3-04032016-AP-EN.pdf>, доступ: 18/03/2017.
- EU-Turkey joint action plan, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5860_en.htm.
- EU-Turkey Statement&Action Plan, Интернет, <http://www.europarl.europa.eu/legislative-train/theme-towards-a-new-policy-on-migration/file-eu-turkey-statement-action-plan>.
- Immigration by citizenship, 2015, EUROSTAT, Интернет, [http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Immigration_by_citizenship_2015_\(%C2%B9\).png](http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/File:Immigration_by_citizenship_2015_(%C2%B9).png), доступ: 08/04/2017.

- *Migration between Germany and foreign countries 1991 to 2015*, Statistische Bundesamt, Интернет, <https://www.destatis.de/>, приступ: 02/04/2017.
- Recommendation on the conditions for resuming Dublin transfers of asylum seekers to Greece, MEMO/16/4253, 8 December 2016, Интернет, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-4253_en.htm, приступ: 16/03/2017.
- *Report from the Commission to the European Parliament, The European Council and the Council, Eleventh Report On Relocation And Resettlement*, Brussels, 12.4.2017 COM (2017) 212 Final, <http://www.statewatch.org/news/2017/apr/eu-com-11th-report-relocation.pdf>, приступ: 20/03/2017.
- *The Africa-EU Strategic Partnership: A Joint Africa-EU Strategy*, Lisbon, 9 December 2007, 16344/07, Presse 291.
- *Figures at a glance*, UNHCR, <http://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>, приступ: 18/2/2017.

Књиге, чланци и интернет

- Владимир Димитријевић, “Демографски слом Србије и могућности обнове”, <http://www.fksrb.ru/fond-strateske-kulture/ostalo/demografski-slom-srbije-i-mogucnosti-obnove-razmisljanje-na-rusevinama/>, приступ: 20/03/2017.
- “Емиграција и имиграција”, *Vreme* 22.03.2017, Интернет, <http://www.vreme.com/cms/view.php?id=1484697>, приступ 25/03/2017.
- “Germany’s Angela Merkel: Multiculturalism has ‘utterly failed’”, *CS Monitor*, <http://www.csmonitor.com/World/Global-News/2010/1017/Germany-s-Angela-Merkel-Multiculturalism-has-utterly-failed>, приступ: 24/11/2014.
- “Germany suspends ‘Dublin rules’ for Syrians”, *DW*, 25.08.2015, Интернет, <http://www.dw.com/en/germany-suspends-dublin-rules-for-syrians/a-18671698>, приступ: 10/02/2017.
- *DW* 07.03.2017, Интернет, <http://www.dw.com/en/european-court-of-justice-rules-against-humanitarian-visas-for-refugees/a-37834318>, приступ: 12/03/2017.
- “EU restarts asylum seeker returns to Greece”, *DW* 15.03.2017, Интернет, <http://www.dw.com/en/eu-restarts-asylum-seeker-returns-to-greece/a-37939811>, приступ: 16/03/2017.

- “IOM Releases Global Migration Trends 2015 Factsheet”, IOM, 04/09/2016, Интернет, <https://www.iom.int/news/iom-releases-global-migration-trends-2015-factsheet>, приступ: 08/01/2017.
- “Managing Migration Together”, Vienna, 24 February 2016 <https://www.bmeia.gv.at/en/the-ministry/press/announcements/2016/02/managing-migration-together/>, приступ: 10/03/2017.
- Mediterranean situation, UNHCR, Интернет, <http://data2.unhcr.org/en/situations/mediterranean>, приступ 11/03/2017,
- Миша Ђурковић, *Илузија Европске уније*, Catena Mundi –Институт за европске студије, Београд 2015, стр. 278.
- Sabine Fischer, Erwan Lannon, “The ENP Strategic Review: the EU and its neighbourhood at a crossroads”, *European Union Institute for Security Studies*, ISS Analysis May 2011.
- Слободан Јанковић, „Политика ЕУ према источном и јужном Медитерану”, *Национални интерес*, број 3/2014 год. X vol. 21, стр. 71-91.
- Слободан Јанковић, „Савремени миграциони трендови: последице по Србију”, *Национални интерес*, бр. 2, год. VI, vol. 8, Београд 2010.
- UNHCR, <http://data.unhcr.org/medportalviz/dist/>, приступ 11/03/2017.
- “Hier streiten zwei Konservative über den rechten Weg”, *Bild* 04.03.2017, Интернет, <http://www.bild.de/politik/ausland/jens-spahn/hier-streiten-zwei-konservative-ueber-den-rechten-weg-50701468.bild.html>